

pontból különleges fontossággal bíró feliratok kérdése zárja be a munkát.

Ennyi az, amit a Handbuch der Archäologie első füzeté nyújt. Illetve még valamivel több, mert az itt ismertetett szakszerű értekezéseket bőséges bibliográfia egészíti ki, ami módot ad arra, hogy a kutató — ha kézikönyv keretein túlmenően is érdeklődik egyik vagy másik probléma iránt — nagyobb fáradság nélkül hozzájusson a szükséges tudományos munkákhoz.

Szádeczky-Kardoss Samu.

Walter Görlitz: *Hannibal.* Verlag von Quelle et Meyer in Leipzig. 265 lap. RM 4-80.

Az ókor egyik legnagyobb hadvezérének tragédiáját állítja be a szerző, talán kissé céltatosan is olyan keretbe, amely minden hadvezéri lángészen győzedelmeskedni képes népi gondolat, népi erő diadalát állítja elének. Elismeri Hannibal igazán kivételes hadvezéri, politikai tehetségét, de a pun nép számára egyetlen mentőszava sincs, s a pun háborúnak Karthagóra szomorú végét egyedül a karthagói vezetőréteg kalmár szellemének tulajdonítja.

Mert Hannibal küzdelme ott bukott el, amikor a canae-i győzelem után, az anyaország; főként az anyagi áldozatoktól való visszariadás miatt, nem adta meg Hannibálnak az annyira szükséges támogatást. De szerepet játszott itt a vezetőrétegnek a győztesen visszatérő Hannibáltól való féltelme is, akiről az a hír járta, hogy nagyszabású és az eddigi társadalmi viszonyokat gyökeresen átfarmáló szociális reformokra készül.

Ezzel szemben Róma, felismerve a helyzet döntő fontosságát, félreletesz

minden pártpolitikai meggondolást. A csatavesztésben hibás, demokratapárti consult, egyetlen gúnyolódó szó nélkül fogadja. A veszély pillanatában Róma minden társadalmi rétege felül tud emelkedni a pártérdekeken, anyagi áldozatot hoz, szinte erején felül, s ezzel nemcsak megmenti Rómát, hanem maga alá gyűri, a város fennállása óta legveszélyesebb ellenfelét.

Dr. Párducz Mihály.

Walter Görlitz: *Marc Aurel.* Verlag von Quelle et Meyer, Leipzig. 221 lap.

Az Antoninusokra vonatkozó modern irodalom mellett, egykorú források, felíratos emlékek és érmek adatai alapján állítja elének a szerző, Marcus Aurelius egyéniségét, családi életét, baráti körét, uralkodásának fontosabb mozzanatait.

Talán legkevésbé sikerült a császár egyéniségének a megrajzolása. Az a módszer, amely a császár önéletrajza egyes jellemzőbb részeinek közlésével az olvasóra bízta a szintetikus kép megalkotását, azt a benyomást teszi reánk, hogy a szerző az egyéniség megrajzolására erőit kevésnek érezte. Ismételt hangsúlyozza ugyan, hogy a stoikus filozófiát valló császár, az emelkedett lelkületű, regyelmezett férfi mintaképe, akit szigorú kötelességérzete vitt és tartott meg a világbirodalom trónusán. De ezen túl csak eléggé széteső mozaikképét kapjuk annak az egyéniségnek, aki a világbirodalmat egyik legnagyobb válságán segítette át azzal, hogy egyéni életet szinte nem is élve, minden tehetségével a reábizott örökséget övta.

Családi élete szerencsétlen. A könyvemű császárnő, ifj. Faustina, nem tud és nem is akar császári férjéhez hangolódni, feslett életmódjával a császárt nevetségessé tette. És ami a bi-